

Др Милан Палевић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу
ORCID: 0000-0001-7214-9099

Прегледни научни рад
УДК: 329.733:338.486.6
DOI: <https://doi.org/10.46793/7623-154.085P>

ПАРАВОЈНЕ ФОРМАЦИЈЕ И ЊИХОВО ФИНАНСИРАЊЕ*

Резиме

Паравојне формације (ПФ) су неформални или формално регистровани ентитети који пружају војне или безбедносне услуге изван регуларних оружаних снага. Владе их најчешће користе, или као део стратегије outsourcing-a војне силе или за пружање заштите политичарима у кризним подручјима. Мултинационалне корпорације ангажују ове фирме за заштиту нафтних поља, рудника и транспортних рута или обезбеђивање бродова од пирата. Паравојне формације, укључујући и неке од приватних војних компанија, а свакако и терористичке групе, користе широк спектар метода финансирања како би одржале своје војне активности као и борце који чине наоружане групе. Стратегије које користе ове наоружане групе укључују, на пример, подршку страних влада, приходе од природних ресурса, дознаке дијаспоре и порезе. Финансирање приватних паравојних формација је комплексна и контроверзна тема која укључује правне, економске, политичке и безбедносне аспекте. У раду се даје краћи преглед стања у посматраној области.¹²³⁴

Кључне речи: Паравојне формације, приватне војне компаније, корпоративна безбедност, финансирање терористичких организација.

* Рад је резултат научноистраживачког рада аутора у оквиру Програма истраживања Правног факултета Универзитета у Крагујевцу за 2025. годину, који се финансира из средстава Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

¹ Ruddell, R., Thomas, M. O., *Does politics matter? Cross-national correlates of police strength*. Policing: An International Journal, 32(4)/2009, pp. 654-674.

² Stergiou, D., *ISIS political economy: financing a terror state*. Journal of Money Laundering Control, Vol. 19 No. 2/2016, pp. 189-207.

³ Rodríguez-Castell'on, J. M., *Evolution and challenges of DDR: A policy review through the prism of Colombia's DDR experience*. Heliyon, Vol. 10, No. 13/2024, pp. 333-361

⁴ Koslicki, W., *SWAT mobilization trends: testing assumptions of police militarization*. Policing: An International Journal, 40(4)/2017, pp. 733-747.

1. Увод

Приватне паравојне формације (познате и као приватне војне компаније, *Private Military Company - PMCs*), су организације које пружају војне услуге, често укључујући обуку, безбедност, логистику, подршку у конфликтима, па чак и учешће у борбама. За разлику од регуларних војних снага, приватне војне формације су комерцијални субјекти који послују на основу уговора са државама, компанијама, међународним организацијама, па чак и приватним лицима.⁵

Неке од познатијих ПФ су:⁶

Executive Outcomes (Јужноафричка Република)

Прва шире позната модерна ПФ која је била активна у конфликтима у Анголи и Сијера Леонеу. Организација је угашена 1998. године, али је оставила значајан утицај на сам концепт приватних војних компанија (ПВК).

DynCorp International (САД)

Ова ПФ углавном је фокусирана на пружање логистичке подршке и обуке, као и безбедносних услуга у конфликтима. Имала је значајну улогу у подршци америчким операцијама у Ираку и Авганистану.

GardaWorld (Канада)

Специјализована је за безбедност, укључујући транспорт новца, али пружа и заштиту у високоризичним подручјима попут Блиског истока.

Blackwater (касније Academi, САД)

Основана у Сједињеним Америчким Државама, *Blackwater* је постала симбол контроверзи повезаних с приватизацијом војних операција. Она представља репрезентативни пример ширег тренда приватизације војних операција, где државе користе приватне фирме за војне и безбедносне задатке. *Blackwater* је основао 1997. године *Erik Prince*, бивши морнарички *SEAL*. Компанија је имала базу у *Moody*, Северна Каролина, на великом приватном простору који је укључивао тренинг центре за војне и безбедносне операције. Првобитно замишљена као тренинг центар за специјалне операције и безбедносне снаге, временом се опсег њених активности проширио на пружање војних и безбедносних услуга широм света.⁷

⁵ Исто.

⁶ Petersohn, U., *The anti-mercenary norm and the market for combat force*. International Journal, 76(1)/2021. pp. 106-128.

⁷ Spearin, C., *Canada and contracted war: Afghanistan and beyond*, International Journal, 69(4)/2014, pp. 525-541.

Blackwater је пружао широк спектар услуга, укључујући⁸:

- обезбеђење високих званичника, конвоја и објеката;
- обуку војних и полицијских снага;
- логистичку подршку и специјалне војне операције.

Компанија је деловала, и још увек је присутна у Ираку и Авганистану, али и на другим конфликтним подручјима у свету. Током ирачке кризе (2003–2011), *Blackwater* је ангажован од стране америчке владе за обезбеђење дипломата, укључујући чланове америчке амбасаде у Багдаду. У Авганистану, њихови агенти су били укључени у обезбеђење и подршку америчким снагама. Компанија је деловала и у другим кризним подручјима, укључујући Африку и Блиски исток.

Симболом контроверзи постала је због бројних инцидената у којима су учествовали њени припадници. Најпознатији широј јавности је *Nisur Square Incident* (2007), у Багдаду, када су агенти *Blackwater*-а отворили ватру на прометном тргу, убивши 17 ирачких цивила и ранивши још њих 20. Инцидент је изазвао међународну осуду и поставио питање одговорности приватних војних компанија. Критичари су оптуживали *Blackwater* за прекомерну употребу силе и избегавање одговорности због правних празнина у међународном и америчком законодавству. Са друге стране, Компанија је оптуживана за прекомерно наплаћивање својих услуга и злоупотребу уговора с америчком владом.

Након бројних афера, ПВК *Blackwater* је 2009. године, преименован у *Xe Services*, да би 2011. године, након што је продата инвестиционим групама, била реорганизована и наставила са радом под новим називом – *Academi*. Нови власници покушали су да се ограде од стеченог негативног имиџа фирме. *Erik Prince*, напустио је Компанију, али је остао укључен у пројекте, у међународним оквирима, често повезане са разним приватним војним подухватима. Сам *Academi* (бивши *Blackwater*), и даље послује, пружајући услуге обуке и обезбеђења, али са много дискретнијим приступом него у прошлости.

Blackwater је отворио дискусију о етици и легалности ангажовања приватних војски; утицају приватних интереса на војне операције; недостатку транспарентности и одговорности приватних војних компанија. Иако је оставио велики траг на глобалном нивоу, његова репутација остаје подељена између ефикасности у заштити америчких интереса и озбиљних оптужби за злоупотребу моћи.

Wagner (Руска Федерација)

Wagner је приватна војна компанија (ПВК), али се сматра и неформалним продужетком руских геополитичких интереса у различитим деловима света.

⁸ McCoy, K. E., *Beyond Civil – Military Relations : Reflections on Civilian Control of a Private, Multinational Workforce*, Armed Forces and Society, 36(4)/2010, pp. 671-694.

Основана је почетком 2010-их и од тада је учествовала у бројним сукобима и операцијама широм Планете.

Wagner је основао Дмитриј Уткин, бивши официр руских специјалних снага. Група се везује и за, сада већ покојног, Јевгенија Пригожина, руског бизнисмена блиског председнику Руске Федерације, Владимиру Путину. Пригожин је дуго времена негирао повезаност с групом, али је 2022. године јавно признао да је управо он један од њених утемељитеља. Интересантно је да *Wagner* формално не постоји као регистрована компанија у Русији, јер закон у Русији забрањује приватне војне формације.

ПВК *Wagner* се користи за спровођење операција у којима Русија формално није директно укључена, чиме се Москва дистанцира од потенцијалних последица. Данас се чини извесним да је особље ове ПВК активно учествовало у сукобу на истоку Украјине још од 2014. године, укључујући борбе у Донбасу и на Криму. Са друге стране, Група је скоро целу деценију уназад помагала сиријским снагама лојалним председнику Башару ал-Асаду, штитећи нафтна и гасна поља и учествујући у војним операцијама против противника режима и анлосакосонских, ционистичких и протурских терористичких инфраструктура политички маскираних у бројним и разноимених квазиисламских паравојним прокси формацијама.

Такође, *Wagner* је ангажован у Централноафричкој Републици (ЦАР), Малију, Судану, Буркини Фасо и још неким државама Сахела и подсахарске Африке, али и на северним ободима овог континента, где пружа војну обуку, заштиту лидера и врши наплату својих услуга кроз експлоатацију природних ресурса (злато, дијаманти). Степен активног војног ангажовања особља Вагнер-групе нарочито је висок у Малију и у Либији, где, у грађанском рату који са мањим прекидима бесни још од пада Моамера Ел Гадафија са власти, ова ПВК подржава снаге генерала Халифе Хафтара

Попут *Blackwater*-а, и *Wagner* се суочава с оптужбама за кршења људских права, укључујући масакре, мучење и убиства цивила.

Након унутрашњих сукоба у 2023. години, укључујући краткотрајни инцидент познат и као „Марш на Рубљовку“, односно побуну *Wagner*-а против руског војног руководства, спекулисало се о смањењу њихове активности у Русији. Међутим, њихово присуство у Африци и другим регионима света остаје значајно.

2. Финансирање паравојних формација

Финансијску инфраструктуру ПФ пре свега опредељује:

а. њихов правни статус, односно питања да ли су признате као привредни субјекти?;

в. врсте ангажмана (легални или илегални); и

г. извори финансирања (државне субвенције, приватни капитал, криминалне активности).

Правни статус (ако се о неким чвршћим регулационим оквирима може уопште говорити када су у питању ове оружане формације), ПФ и њиховог особља, посредно се гради унутар оквира релевантних одредаба неколико међународних инструмената универзалног карактера, и докумената који улазе у категорију меког права или *de lege ferenda* аката. То су:

- *Међународна конвенција УН о регрутовању, коришћењу, финансирању и обуци плаћеника* (1989), која забрањује активности приватних паравојних снага, односно оружаних формација које нису под контролом државе.

- *Међународно хуманитарно право (Женевске конвенције)*, које регулише статус бораца и даје дефиницију плаћеника, што је реперни путоказ силогистичком изналажању статусне позиције ПФ и њиховог особља, пре свега у околностима деловања ових ентитета у оружаним сукобима.

- *Документ из Монреа (2008)*, који представља један од нејексплицитнији израз правних норми, пословних, регулаторних и административних пракси, везаних за уређења односа државе и приватног сектора безбедности у амбијенту оружаног сукоба. У питању је документ који се есенцијално тиче ентитета који називамо приватне војне компаније, односно уређења њиховог рада у случајевима када је већ донета политичка одлука да се са њима уђе у уговорни однос. У Документу је покренуто низ проблема и дата су прилично коректна решења, нарочито када се ради о статусу ПВК и њиховог особља у оружаном сукобу, и одговорности држава различитог правног некса за поступање и евентуално кршење МХП од стране ПВК.⁹

- *Нацрт Међународне конвенције о регулисању, надзору и надгледању приватних војних и безбедносних компанија* (2010), унутар којег је интенција редактора текста усмерена на стварању чвршћег и општеприхватљивог регулаторног оквира за активности приватних војних и безбедносних компанија.¹⁰ Нацрт представља разумну полазну тачку за решавање проблематике све већег броја и све већег обима употребе ПВК у конфликтним и постконфликтним зонама широм света. Са друге стране, он исказује и извесне слабости, јер се не бави ПВК као таквим већ су му у фокусу искључиво обавезе држава које склапају уговоре са ПВК, или имају ПВК на својој територији, било као матичне државе или територијалне државе.¹¹

- *Европска и америчка регулатива* (нпр. *U.S. International Traffic in Arms Regulations – ITAR*), у извесној мери регулишу статус и деловање приватних војних компанија.

- *Међународни кодекс понашања за пружаоце услуга приватног обезбеђења* (2010), је својеврсна допуна Документа из Монреа, којим се

⁹ Палевић, М., *Приватне војне компаније и покушаји уређења њиховог положаја на универзалном нивоу*, Зборник радова: Раскршћа међународног кривичног и кривичног права: реформа правосудних закона Републике Србије, Палић, 2023. стр. 393.

¹⁰ *Исто*, стр. 396.

¹¹ *Исто*, стр. 399.

пледира ка увођењу система, принципа и стандарда којима би се осигурало да приватне војне компаније поштују норме људских права и међународног хуманитарног права током провођења својих операција. У Кодексу је, такође, садржан основ за развој институционалног оквира којим би се требао омогућити надзор и одговорност у примени правила садржаних у њему.¹²

У многим земљама ПФ су легализоване и послују као привредни субјекти (САД – *Blackwater (Academi)*, Британија – *G4S*), док су неким државама овакве формације илегалне или делују у сивој зони (неформалне полиције, организоване криминалне групе). *Легалне приватне паравојне компаније* регистроване су као корпорације или безбедносне фирме; плаћају порезе, потпадају под корпоративно право и могу добијати државне уговоре. Њихов статус зависи од домаћих и међународних закона. *Нелегалне паравојне формације* делују изван формално-правних оквира; финансирају се путем криминалних активности; често користе офшор компаније и прикривене токове новца. Могу функционисати и као паралелне економске структуре (нпр. контрола ресурса у ратним зонама).

Што се тиче *извора финансирања* ПФ, у неким случајевима државни буџетски фондови за специјалне операције иду директно на рачун овим оружаним формацијама (случај *Wagner* групе, која је финансирана преко државних уговора са Русијом), неке се финансирају од стране верских и идеолошких организација, док се један део њих, онај најекстремнији, финансира кроз: а. шверц оружја и дроге (*FARC* у Колумбији); б. трговину људима (полиције у Либији); в. нелегално рударење и експлоатацију ресурса; и г. рекетирање и "заштите" приватних фирми.

3. Методи финансирања паравојних формација

Врсте метода које се користе за финансирање појединих паравојних формација зависе од могућности за зарађивање новца на територијама које наоружана група контролише, геостратешког значаја те територије и међународног политичког контекста који обликује сукоб. На пример, у Нигерији постојање великих изворишта нафте дефинише подстицаје за крађу исте, отмице нафтних радника и подршку „разочараних заједница“ на терену. Политичка природа сукоба између Израела и Палестине иницира контроверзну подршку страних влада; док наоружане групе у Индонезији, Сомалији и Шри Ланци користе дознаке дијаспоре и „опорезивање“ локалних заједница. Финансијски напори подразумевају и банкарске плачке од стране мањих оружаних група, и сложеније, систематске методе финансирања или преноса средстава, које користе веће оружане формације. Постоје докази о вези између почетних ресурса наоружаних група и употребе наоружаног насиља у стратегијама запошљавања. Наиме, оружане групе богате ресурсима регрутују

¹² Исто.

војнике који су мотивисани сопственим економским (не)приликама, уз коришћење принудних стратегија. Са друге стране, групе са недовољним ресурсима регрутују војнике који су више мотивисани активизмом и користе стратегије учешћа.

Уназад неколико деценија, питање финансирања сукоба „катапултирано“ је у фокус међународне пажње, јер су бројне афричке оружане групације себе финансирале кроз природне ресурсе¹³. Термин "конфликтни", или „крвави дијаманти", постао је симболичка референца којом се описује повезаност похлепних војних вођа, ратних злочина и илегалне трговине – тема које су изазвале значајне политичке и научне напоре, инспиришући, између осталог и читаву серију холивудских блокбастера. Интензивна политичка и научна пажња обележила је прве напоре у вези са финансирањем сукоба и односом између природних ресурса и оружаних сукоба. Док су дипломатски и заговарачки напори били фокусирани на одговоре Уједињених нација у Анголи, Демократској Републици Конго (ДРК), Либерiji и Сијера Леону, постојала је засебна – али са претходним наведеним напорима повезана, еволуција научне дебате о улози природних ресурса у наоружаним сукобима. Неки аутори су указивали на постојање неизбежне узрочно-последичне везе између свих оружаних сукоба и контроле и искоришћавања природних ресурса, док су други позивали на појединачну, контекстуалну анализу од случаја до случаја. Временом, перспективе су се прошириле а ставови квалитативно изоштрили, постављајући анализе у њихов историјски и локални контекст. Дебата о томе да ли ће "похлепа" или "неправда" узроковати оружани сукоб окончана је прелиминарним закључком да су ове две појаве заправо само "нијансе једног те истог проблема".¹⁴

Досадашња истраживања финансирања наоружаних група углавном су била ослоњена на студије случаја одређених група, док су напори да се успостави компаративни емпиријски приказа стања проблема, још увек у повоју. У њима се пре свега наводе основне стратегије које користе одређене наоружане групе. С тим у вези, чини се да би следећи рационални доктринарни корак морао бити усмерен ка идентификовању оперативних метода које се користе у разним фазама одређеног оружаног конфликта, уз назнаке стварних, квантитативно изражених прихода, начина њиховог прикупљања и оцене њиховог утицаја на саму динамику конкретног оружаног сукоба. Такве информације је, наравно, тешко добити, али систематски напори да се сакупе најбоље доступне информације о финансирању наоружаних група могли би, између осталих корисних ствари, пружити нове увиде у начине на које се наоружане групе иновирају и трансформишу. Једна од најбоље

¹³ Wennmann, A., *Economic dimensions of armed groups: profiling the financing, costs, and agendas and their implications for mediated engagements*. International review of the Red Cross, Vol. 93. No. 882/2011. p. 3.

¹⁴ Исто.

документованих инфраструктура финансирања је *União Nacional para a Independência Total de Angola (UNITA)*. Она је обухватала развијену логистичку мрежу увезаних агената за снабдевање и трговину дијамантима и њихов транспорт, који су деловали аутономно или као агенти владе у оквиру већих мрежа које су се заснивале на односима између *UNITA* и влада Тогоа, Буркине Фасо и Заира. *UNITA* је такође имала своје представнике у иностранству који су контролисали банковне рачуне у Француској, Португалу, Швајцарској, Ирској, Белгији, Обали Слоноваче и Велика Британија, као и у офшор центрима, што је генерисало приходе од капиталних инвестиција. Забележено је крајем конфликта, да је лидер *UNITA*-е, Јонас Савимби, поседовао значајне количине дијаманата у свом власништву.

Као посебно интересантан облик и извор финансирања ПФ издвојили бисмо донације из дијаспоре или *online crowdfunding* (нпр. украјинске паравојне јединице финансиране су преко криптовалута). *Crowdfunding* је пракса прикупљања доприноса од великог броја људи, посебно из *online* заједнице, обично у мањим износима, како би се подржала нека идеја или пројекат. Овај метод финансирања постао је посебно популаран у последњој деценији 21. века и често се повезује са друштвеним мрежама и другим методама *online* комуникације. Наставља да расте, са десетинама специјализованих веб-сајтова који нуде различите алате за прикупљање средстава од људи.

Crowdfunding је у основи сасвим легитиман начин прибављања финансијских средстава, и велика већина активности *crowdfunding*-а је законита. Међутим, и терористичке организације широко користе овај модел за прикупљање новца. Група за финансијску акцију (*FATF*), је јавно идентификовала овај ризик 2015. године у вези са терористичким организацијама и њиховим присталицама (*FATF*, 2015). Од тада, ризици финансирања тероризма повезани са *crowdfunding*-ом остају у фокусу *FATF*-а, и привлаче пажњу националних власти.

Слично међународно проглашеним терористичким организацијама, и приватне војнобезбедносне компаније (ПВБК), и екстремне десничарске терористичке групе (ЕДТГ), користе *crowdfunding*, и то на два начина. Прво, оне користе популарне *crowdfunding* платформе како би максимално прошириле свој досег до присталица. Међутим, пошто су главне *crowdfunding* платформе почеле да предузимају мере против ЕДТГ (првенствено на основу својих услова коришћења), ове групе и појединци су почели да се окрећу специјализованим *crowdfunding* веб-сајтовима. Друго, ЕДТ групе прикупљају средства путем својих веб-сајтова или друштвених мрежа, укључујући и приватне поруке са ограниченим приступом. Ови захтеви за донацијама обично садрже идентификаторе финансијског инструмента (банковни рачун, електронски новчаник итд.) којима управља сам актер или његови сарадници, како би потенцијални донатори лако могли да изврше уплате. Овај метод може добити на значају са све већом употребом виртуелних средстава (ВА), јер у

многим случајевима ВА омогућавају финансијеру да задржи анонимност. На пример, финансијер може једноставно објавити број свог ВА новчаника, без потребе да открива било какве додатне податке о свом идентитету.

Иако се *crowdfunding* чини као уобичајен метод прикупљања средстава за различите терористичке групе, постоји значајна разлика у начину комуникације током ових активности између ЕДТ група и других терориста, попут ИСИЛ-а, Ал-Каиде и њихових повезаних група. Финансијери и присталице ИСИЛ-а, Ал-Каиде и других терористичких организација често морају да прикрију стварну сврху *crowdfunding* кампање како би избегли пажњу платформи за прикупљање средстава или надлежних органа. Они јавно не признају да ће прикупљена средства на крају бити коришћена од стране терористичке групе или њених чланова, већ наводе наизглед легитиман циљ прикупљања средстава (нпр. помоћ угроженим лицима или подршку избеглицама).

Приватне донације су такође један од уобичајених начина за прикупљање средстава које користе ПФ и ЕДТ групе. За разлику од *crowdfunding*-а, где финансијер често нема поверење у већину донатора, приватне донације се углавном заснивају на личним контактима између донатора и примаоца. Код неких ЕДТ група, појединци који желе да донирају новац прво морају да прођу процес провере путем комуникације са члановима групе, често користећи шифровану електронску пошту. Осим тога, приватне донације за ЕДТ групе се често прикупљају на тајанствен начин. Нема јавних позива за донације, нити званичног признања донатора да су обезбедили финансијску подршку групи. Ово чини праћење финансијских токова од стране надлежних органа изазовнијим у односу на отворене *crowdfunding* кампање. Неке ЕДТ групе прихватају уплате само из јурисдикција у којима делују и упућују своје присталице да им директно пошаљу е-поруку ради добијања података за уплату. Ово указује на то да ЕДТ групе намерно преферирају мање износе средстава како би прикриле трансакције и избегле откривање¹⁵.

Извештаји *FATF*-а су идентификовали везе између криминалних активности и финансирања тероризма код многих терористичких организација. Забележени су бројни случајеви у којима су припадници ИСИЛ-а, Ал-Каиде и њихових повезаних група учествовали у отмицама ради откупа и изнудама како би обезбедили финансијска средства. Такође, извештаји *FATF*-а су указали на милионске профите мрежа за трговину дрогом, од којих је део средстава процурио у фондове терористичких организација.

ЕДТ групе су учествовале у различитим криминалним активностима, иако се најчешћа кривична дела која извршавају разликују од оних која преферирају међународно означене терористичке организације. Генерално, ЕДТ групе немају могућност да генеришу приходе путем контроле територије, као што је

¹⁵ FATF, *Ethnically or Racially Motivated Terrorism Financing*, FATF, Paris, 2021.France, <https://www.fatfgafi.org/publications/methodsandtrends/documents/ethnically-racially-motivatedterrorism-financing.html>

изнуда новца од становништва или предузећа. Уместо тога, неке од ових група су се укључиле у основна кривична дела која су традиционално повезана са организованим криминалом – плјачке, преваре, трговину дрогом итд. Интеракције између ЕДТ група, мотоциклистичких банди и фудбалских хулигана примећене су годинама, што указује на могуће учешће ЕДТ група, или барем неких њихових чланова, у злочинима које ове групе извршавају.

Повезивање са организованим криминалом омогућава ЕДТ групама да остваре финансијске приходе. Такође, пружа им прилику да дођу до забрањене или илегалне робе, као што су оружје или фалсификована документа, што им омогућава да прошире своје криминалне активности¹⁶.

Са друге стране, ЕДТ групе, иако уникатне, и деловање им се одвија у различитим контекстима, окренуле су се низу уобичајених извора за финансирање својих активности. Генерално, ови извори могу се груписати у две категорије:

а. *Легални извори*, односно они који не захтевају да групе почине кривична дела како би прибавиле средства, а ослањају се на новац који често долази из легитимних извора, попут *crowdfunding* или донација;

б. *Илегални извори*, који захтевају да чланови групе прекрше закон како би стекли средства. Ово укључује различита претходна кривична дела, као што су плјачке, преваре или трговина забрањеном робом.

ЕДТ групе често отворено изјављују да ће прикупљена средства бити коришћена за њихове потребе, посебно ако група није званично означена као терористичка или забрањена, јер осећају мању потребу да прикривају своје активности. У том контексту, означавање ЕДТГ актера као терористичких ентитета може бити снажан механизам за спречавање њиховог приступа међународном финансијском систему и ометање њихове способности за јавно прикупљање средстава.

Без обзира на горе наведено, интересантно је да је велика већина напада мотивисаних ЕДТГ идеологијама у новијој историји изведена од стране самофинансираних појединаца (тзв. напади усамљених актера), који ретко укључују сложену организацију и оружје. Често су такви напади спонтани и укључују алате које починилац већ поседује (или, у неким случајевима, лако доступну опрему, попут моторних возила). Пошто су трошкови ових напада ниски и не разликују се од уобичајених трансакција, у финансијском систему често нема јасних знакова упозорења, а већина корисних финансијских информација открива се тек кроз полицијске истраге након што је напад већ извршен.

¹⁶ Ближе видети: Ercan, S., *The Private Military Industry: Economic Analysis, Uses and Considerations*, Defense Technical Information Center, 2007.

4. Закључак

Приватне паравојне формације могу имати различит правни статус, од легалних фирми до неформалних полиција. Њихово финансирање долази из државних, приватних и илегалних извора. Негативни утицаји и последице по политичку стабилност у кризним регионима света перципирани су самим постојањем ових приватнобезбедносних структура и специфичних оружаних ентитета и ангажманом на терену, а посебно у оним случајевима када се ради о отвореном или криптотерористичком деловању неких од њих. Са друге стране, економски утицај ПФ није за потцењивање, јер у појединим случајевима оне управљају великим ресурсима и могу дестабилизovati или подржавати националне економије.

*Milan Palević, Ph.D., Full-time Professor
Faculty of Law, University of Kragujevac*

PARAMILITARY FORMS AND THEIR FINANCING*

Summary

Paramilitaries (PM) are informal or formally registered entities that provide military or security services outside of regular armed forces. They are most often used by governments, either as part of a strategy of outsourcing military power or to provide protection to politicians in crisis areas. Multinational corporations hire these firms to protect oil fields, mines and transport routes or to secure ships from pirates. Paramilitaries, including some private military companies, and certainly terrorist groups, use a wide range of financing methods to sustain their military activities as well as the fighters who make up the armed groups. Financing of private paramilitary formations is a complex and controversial topic that includes legal, economic, political and security aspects. The paper provides a brief overview of the state of affairs in the observed area.

Key words: *Paramilitary formations, private military companies, corporate security, financing of terrorist organizations.*

Литература

- Ercan, S., *The Private Military Industry: Economic Analysis, Uses and Considerations*, Defense Technical Information Center, 2007.
- Rodríguez-Castellón, J. M., *Evolution and challenges of DDR: A policy review through the prism of Colombia's DDR experience*, Heliyon, Vol. 10, No. 13/2024.
- Koslicki, W., *SWAT mobilization trends: testing assumptions of police militarization*, Policing: An International Journal, 40(4)/2017.
- McCoy, K. E., *Beyond Civil – Military Relations : Reflections on Civilian Control of a Private, Multinational Workforce*, Armed Forces and Society, 36(4)/2010.
- Палевић, М., *Приватне војне компаније и покушаји уређења њиховог положаја на универзалном нивоу*, Зборник радова: Раскршћа међународног кривичног и кривичног права: реформа правосудних закона Републике Србије, Палић, 2023.
- Petersohn, U., *The anti-mercenary norm and the market for combat force*, International Journal, 76(1)/2021.
- Ruddell, R., Thomas, M. O., *Does politics matter? Cross-national correlates of police strength*, Policing: An International Journal, 32(4)/2009.
- Spearin, C., *Canada and contracted war: Afghanistan and beyond*, International Journal, 69(4)/2014.
- Stergiou, D., *ISIS political economy: financing a terror state*, Journal of Money Laundering Control, Vol. 19 No. 2/2016.
- FATF Ethnically or Racially Motivated Terrorism Financing, FATEF, Paris, 2021.
<https://www.fatfgafi.org/publications/methodsandtrends/documents/ethnically-racially-motivatedterrorism-financing.html>
- Wennmann, A., *Economic dimensions of armed groups: profiling the financing, costs, and agendas ant their implications for mediated engagements*, International review of the Red Cross, Vol. 93, No. 882/2011.